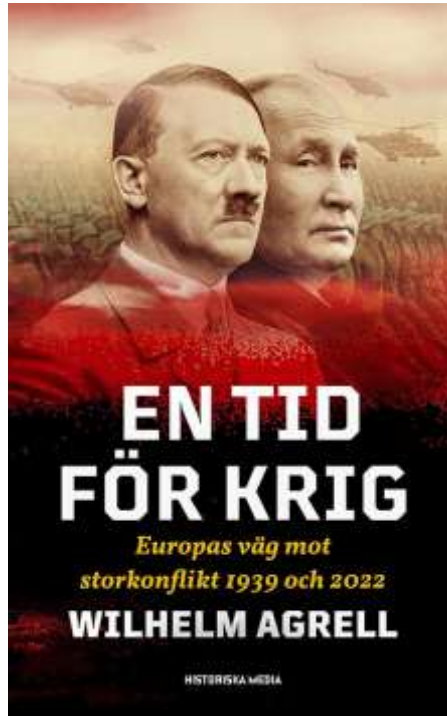

Mats Parner

Den mänskliga arten håller på att dö ut i Ryssland

Följande är en bokrecension. Bokförfattaren Wilhelm Agrell är historiker med inriktning på freds- och konfliktforskning och sedan 2006 professor i underrättelseanalys. Hans författarskap har till stor del handlat om svensk försvars- och säkerhetspolitik under kalla kriget.

I Wilhelm Agrells studie *En tid för krig – Europas väg mot storkonflikt 1939 och 2022* (Historiska media 2024) påpekas att förspelet till andra världskriget kan beskrivas som ett säkerhetspolitiskt drama i fyra akter. Huvudrollen som aggressor kreerades av Hitlers Nazityskland.

I första akten besatte tyska förband Rhenlandet våren 1936 i strid med 1919 års fredsavtal i Versailles. Omvärldens protester blev svaga till måttliga. Nästa akt utspelades exakt två år senare och har gått till historien som ”Anschluss” – införlivandet av Österrike i den tyska riksgemenskapen.¹ Också det schackdraget kan ur tyskt perspektiv betecknas som jämförelsevis smärtfritt.

I den tredje akten avgjordes Tjeckoslovakiens öde. Här fick eftergiftspolitiken ett ansikte i den brittiske premiärministern Neville Chamberlain vid den herostratiskt ryktbara överenskommelsen i München.

Redan den 14 och sedan den 22 september 1938 förhandlade Hitler och Chamberlain på tu man hand med delandet av Tjeckoslovakien högst upp på agendan. Vid uppgörelsen i München fredagen den 30 september fanns ombud även från Italien (Mussolini) och Frankrike (Daladier) på plats, däremot ingen tjeckoslovakisk representant. Den tjeckiska Sudet-regionen övergick nu i tysk ägo helt utan blodspillan och utan egentliga protester vare

¹ För detaljer, se <https://sv.wikipedia.org/wiki/Anschluss>

sig från brittisk eller fransk sida. Därutöver slöts en, till noll och intet förpliktande, icke-angreppspakt mellan Storbritannien och Nazityskland.²

Med det avtalet i handbagaget förklarade Neville Chamberlain för sina landsmän och för hela världen att freden äntligen säkrats. Ja, vi hade fått ”peace in our time” – fred i vår tid. Winston Churchill var av annan mening: ”Allt är över nu. Tyst sörjande och brutet sjunker Tjeckoslovakien in i mörker.”

Till saken hör att tyska officerare hade avancerade planer på att iscensätta en statskupp mot sitt lands kansler, om Tjeckoslovakienfrågan provocerat honom att gå i krig. Chamberlains ovilja att konfrontera Tredje rikets ledargestalt blev i praktiken dennes räddning. ”Våra fiender är små maskar. Jag såg dem i München” tillkännagav Hitler med den (för tillfället) starkares rätt.

Akt numro fyra ägde rum i Moskva inte fullt elva månader senare. Vid 02-slaget på torsdagsmorgonen den 24 augusti 1939 undertecknade Molotov och Ribbentrop den rysk-tyska nonaggressionspakt som banade väg för världskrigsutbrottet precis åtta dygn senare.³ Tyska förband marscherade in i Polen den 1 september, och Röda Armén följde deras exempel den 17-e i samma månad.

Molotov-Ribbentrop-paktens avgörande betydelse låg i de hemligstämplade tilläggs klausulerna. Enligt dessa tog sig de två signatärmakterna rätten att fördela ett antal länder mellan sig – Polen, Rumänien, Finland, Estland, Lettland och Litauen – på ett sätt som definitivt inte tålde offentlighetens ljus. Hitlers Tredje rike ser jag som den krigsdrivande och mest aktiva parten, men även Sovjetunionen bar ansvar för att kriget utlöstes.

I den andra delen av sin bok beskriver Agrell de ryska positionsförflyttningar och militära expeditioner som föregick Vladimir Putins fullskaliga invasion av Ukraina i februari 2022: Tjetjenienkrigen 1994 och 1999, annekteringen av de två utbrytarprovinserna Sydossetien och Abchazien i Georgienkriget 2008, införlivandet av Krim i februari/mars 2014 och offensiverna på Damaskus-regimens sida i Syrienkriget från och med hösten 2015. Uppenbart är att det finns slående likheter mellan Nazityskland och Ryska Federationen, mellan 1930- och 2010-talen och mellan de blodbesudlade tyrannerna Hitler och Putin. Det konstaterandet är trivialt. Lika trivialt är att det också existerar betydande skillnader.

Vi kan inte slå fast att det folkrättsstridiga angrepp som Putin inledde torsdagen den 24 februari 2022 har sin exakta motsvarighet i naziarméns inmarsch i Polen fredagen den 1 september 1939. Historien tillhandahåller naturligtvis inget facit och inga huvudnycklar på det sättet.

Däremot kan vi lära av de ödesdigra misstag som de västliga demokratierna gjorde på 1930-talet med Neville Chamberlain som given symbolgestalt. I klartext innebär det att Ukrainas sak oåterkalleligen är vår så länge rysk soldatesk befinner sig i landet och i praktiken längre än så; återuppbyggandet av den sargade nationen kommer att ta flera år i anspråk. Ett svek mot Ukraina vore ytterst ett svek även mot oss själva.

Likheterna mellan Tredje riket och vår tids Putin-Ryssland handlar sannerligen inte bara om ländernas krigsgalenskap och utrikespolitiska framfart. Även inrikespolitiskt finns överensstämmelser. En extrem nationalism med ty åtföljande auktoritära inslag hör dit. Demokrati-förakt, historieförfalskning, massiv indoktrinering, skamliga desinformationskampanjer och oupphörliga propagandadrivare gör det likaså. Dagens ryska fascism är inte 1930-talets – men den ÄR.

² Se <https://sv.wikipedia.org/wiki/Münchenöverenskommelsen>

³ Se artikeln om Molotov-Ribbentrop-pakten av J J Marie i lästipsen nedan.

Den ryskfödde författaren Michail Sjisjkin understryker i sin bok *Krig eller fred* (Fri tanke 2023) att den mänskliga arten är på väg att dö ut i Ryssland ”hur absurt det än må låta” (sid 225). Men faktum är att invånarantalet imperiet minskar och har gjort så i tre-fyra decennier. Alkohol, hög självmordsfrekvens, ständiga trafikolyckor och – numera – Ukrainakriget är några av orsakerna. Ungefär en fjärdedel av de ryska männen avlider före 55 års ålder.

I den slutliga analysen är det emellertid inte vodka eller trafiken som tar kål på ryssarna utan i stället den vanmakt som befolkningen sitter fast i.

Lästips

[Första världskriget](#). Artikelsamling

Jean-Jacques Marie: [Samarbetet Stalin-Hitler. Om Molotov-Ribbentrop-pakten och dess följder](#)

Pierre Broué: : [Kommunistiska Internationalen och Andra världskriget](#) och [Dödsbudet. Upplösningen av Komintern](#)

[Vart går Ryssland?](#) (artikelsamling)

[Böcker m m om kriget i Ukraina](#) (augusti 2023)

Parner om Ryssland och kriget i Ukraina:

[Det vi ser i Ryssland är totalitarism av ny typ](#). Om bok av den tyske historikern Karl Schlögel [I Ukrainakrigets och Natoprocessens slagskugga](#). Om Guillou-roman

[Symbiosen mellan det ryska folket och de mäktiga i Kreml](#) Om Sjisjkins bok som nämns ovan [Putins Ryssland och Stalins Sovjetunionen](#). Bl a om boken *Ukraina – Gränslandet* av Anna-Lena Laurén och Peter Lodenius.